

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

# Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, [www.reprorecht.nl](http://www.reprorecht.nl)) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, [www.cedar.nl/pro](http://www.cedar.nl/pro)).

*No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.*

[info@boomamsterdam.nl](mailto:info@boomamsterdam.nl)  
[www.boomuitgeversamsterdam.nl](http://www.boomuitgeversamsterdam.nl)

Nochtans probeert Bazan zeer zorgvuldig en vanuit neurolingvistisch perspectief een metapsychologie te gronden. Dit boek is daarom een lezenswaardige krachttoer. Zoals bekend, maakte Lacan soms de meest ingewikkelde metapsychologische schema's en tekeningen. Maar Bazan zal hem in zijn 'graphes' vermoedelijk heel wat woelige nachten bezorgen...

#### Literatuur

HERTMANS, S. (1994). *Naar Merelbeke*.

Amsterdam: Bezige Bij.

MULISCH, H. (2007). *Onsterfelijk leven*.

Amsterdam: Bezige Bij.

RAMACHANDRAN, V. S. (2003). *The emerging mind*. BBC Reith Lectures 2003. Londen: Profile Books.

## Onderwijs en psychoanalyse

### Bespreking van

Biddy Youell (2006). *The learning relationship — Psychoanalytic thinking in education*, met bijdragen van Hamish Canham. The Tavistock Clinic Series. Londen: Karnac Books. ISBN 978 1 85575 227 6, 192 pp., £ 18,99

MARGA VAN GELDEREN

*The learning relationship* bestaat uit voordrachten die onderdeel waren van de al dertig jaar bestaande Tavistock-cursus *Emotional factors in learning and teaching: counselling aspects in education*. De kindertherapeuten Biddy Youell en Hamish Canham, beiden docent aan deze cursus, vonden het belangrijk om psychoanalytische ideeën toegankelijk te maken voor collega's die werken in niet-klinische instituten. Hamish Canham had ooit gewerkt in een residentiële instelling voor jongeren en

Biddy Youell was ooit leraar geweest. Dit werk had hun laten zien hoe belangrijk de school is in het leven van kinderen en adolescenten. Naast de formele functie van de school onderkennen zij ook het 'therapeutische' aspect van de relatie tussen leraar en leerling, die grote invloed heeft op de emotionele ontwikkeling van kinderen. Een andere reden voor het maken van dit boek waren de uitdagende aspecten van het beroep van leraar. Een leraar moet zijn werk uitvoeren in een vaak complexe situatie. Hij moet zijn leerstof kennen en vorm geven in lessen die kinderen met uiteenlopende capaciteiten en problemen moeten boeien. De leraren maken deel uit van netwerken van collega's, teams, regio's et cetera. En zij moeten ook opboksen tegen het beeld dat de gemeenschap van hen heeft; individueel worden zij meestal gewaardeerd maar als groep worden zij verantwoordelijk gehouden voor wantoestanden in de maatschappij, aldus de schrijvers. Youell en Canham deelden de overtuiging dat toegepast psychoanalytisch denken leraren met name kan helpen de ontelbare projecties te onderkennen en te verdragen.

Moeite hebben met leren en denken is een bron van zorg voor zowel psychoanalytici, psychotherapeuten als leraren. Melanie Klein veronderstelt dat elk kind geboren wordt met de wens de wereld te leren kennen. In het allereerste begin is die leergierigheid gericht op de moeder en wat er in haar omgaat. In een latere fase richt het kind zijn nieuwsgierigheid op de buitenwereld. Kinderen, en ook volwassenen, kunnen wat zij ontdekken en leren over de wereld om hen heen als niet prettig ervaren. Volgens de schrijvers is dit de kern van het probleem. Nieuwe kennis, of het accepteren van de waarheid, die je liever niet onder ogen ziet, kan boosaardige oppositie teweegbrengen.

Bion stelt dat de wijze waarop ouders en baby's in de eerste levensmaanden samen zijn bepalend is voor het leervermogen van het kind. Het gaat hier om een voedende

relatie. Voeden, verteren, het goede van het slechte onderscheiden, is het prototype van leren. De relatie bepaalt het vermogen tot leren. Als het goed gaat introjecteert de baby de evaring dat zijn ouders aan hem denken en hem begrijpen; dit is de basis voor de ontwikkeling van het denkvermogen.

De school, de leraar, krijgt vervolgens de rol van de *containing* ouder. Leerlingen bij wie de vroegste relatie verstoord is kunnen niet leren en zullen die pijnlijke gevoelens afweeren door zich in zichzelf terug te trekken, door te spijbelen, door de klas op stelten te zetten of door ziek te worden of drugs te gebruiken. Sommige leerlingen, vooral die in de latetiefase, wanen zich almachtig en alwetend. Het kind vindt het dan stom om aan het werk te gaan; het is te gemakkelijk of te saai enzovoort. Deze leerlingen kunnen pas weer leren als *containment* geboden wordt, zij durven dan hun almacht te laten varen, én te verdragen én toe te staan dat de ander, de leraar, de kennis heeft. Overdracht, tegenoverdracht en projectie krijgen veel aandacht van de schrijvers. Kennis van deze concepten bevrijdt de leraar van het gevoel dat hij de enige is die verantwoordelijk is voor de negatieve aspecten in de leraar-leerlingrelatie. Door in staat te zijn na te denken over wat er in hem geprojecteerd wordt, of wat hij in de leerling projecteert, kan hij afstand nemen van het simpele denken dat zich gevormd heeft rond de begrippen 'succes' of, aan de andere kant, 'mislukking' en 'schuld'. Het is een verademing dat de schrijvers, die uitgaan van het psychoanalytische gedachtegoed, daarnaast zeer goed op de hoogte zijn van de dagelijkse praktijk van een leraar. Zij beschrijven bijvoorbeeld wat het betekent voor een kind om naar een

volgende school te gaan, introduceren het 'transitional object', en brengen dit weer in verband met het veelvuldig gebruik van de mobiele telefoon.

In het hoofdstuk *Gezinnen en school* schrijven zij dat kinderen die naar school komen hun 'gezin in gedachte' hebben. De ervaringen in het gezin en de geïnternaliseerde relatie met de ouders gedurende de eerste maanden van hun leven zijn de achtergrond van waaruit het kind de nieuwe ervaring beschouwt. De ouders hebben hun 'school in gedachte'. Bewuste en onbewuste herinneringen en gevoelens uit hun schoolperiode worden nu weer wakker geroepen en dat heeft gevolgen voor de wijze waarop de ouders met de school en leraren omgaan.

Het is een prachtig boek, omdat psychoanalytische theorieën verbonden worden aan het werk van de leraar in al zijn facetten.

Maar het is geen handboek; de psychoanalytische theorieën zijn daarvoor te ingewikkeld en zeker niet zomaar toepasbaar.

Training, supervisie en intervisie zijn nodig, wat veel tijd, geld en energie kost.

Het is inmiddels ook in Nederland gebruikelijk dat leraren in opleiding reflecteren over hun werk, de leerling en zichzelf.

Scholen bieden hun docenten verschillende interne of externe trainingen aan.

Voor zover ik weet hebben deze opleidingen en cursussen niet het psychoanalytisch gedachtegoed als basis.

Ondanks de afspraken, die onlangs met de Minister van Onderwijs zijn gemaakt, zullen de leraren wederom lange dagen werken in overvolle klassen. Het lijkt mij dat zij onvoldoende energie zullen overhouden om zich te verdiepen in een stelsel van complexe ideeën. Helaas.